

Komentarze
do Polskiego Atlasu Etnograficznego
t. VIII. Anna Drożdż i Agnieszka Pieńczak:
Zwyczaje i obrzędy weselne
część I: Od zalotów do ślubu cywilnego

Commentaries
to the Polish Ethnographic Atlas
Vol. VIII. Anna Drożdż, Agnieszka Pieńczak:
Customs and Wedding Rituals
part I: From Courtship to Civil Marriage



Polskie Towarzystwo Ludoznawcze
Wydawnictwo

Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie

Wrocław–Cieszyn 2004

Spis treści

Wstęp	5
-----------------	---

Rozdział I – Zaloty. Wzajemne poznawanie się młodych ludzi

1. Normy społeczne związane z poznawaniem się młodych oraz kryteria brane pod uwagę podczas wyboru partnera życiowego (przed II wojną światową) . . .	10
2. Normy społeczne związane z poznawaniem się młodych oraz kryteria brane pod uwagę podczas wyboru partnera życiowego (po II wojnie światowej)	11

Rozdział II – Swaty. Zwyczaj udawania się kawalera z osobą trzecią do rodziców dziewczyny w celu przedwstępного omówienia sprawy zawarcia małżeństwa

1. Motywy wyboru partnera życiowego przez rodziców	13
A. Motywy wyboru partnera podejmowane przez rodziców przed właściwymi swatami	13
B. Motywy wyboru partnera podejmowane przez rodziców podczas swatów . .	15
2. Informacje ogólne	20
A. Chronologia zjawiska	20
B. Nazwy gwarowe na określenie zjawiska	29
C. Nakazy i zakazy udawania się w swaty w określonych porach (dni tygodnia, pory dnia, pory roku)	33
3. Osoby zajmujące się kojarzeniem małżeństw	43
A. Nazwy osób zajmujących się kojarzeniem małżeństw	43
B. Inne znaczenia terminów „swat” i „swatka”	46
C. Osoby wybierane na swata	46
D. Formy wynagrodzeń za pracę swata	51
E. Zwroty przysłowiowe związane z czynnościami wykonywanymi przez swata .	59
4. Główne role pełnione przez swata	61
A. Rola swata w informowaniu zainteresowanych stron o zawarciu małżeństwa	62
B. Rola swata w ustalaniu wysokości wiana	63
C. Rola swata podczas „zmówin”	70
5. Przebieg swatów	78

A. Niektóre zachowania związane z wejściem swata do izby	78
B. Sposoby nawiązywania rozmowy swata z rodzicami dziewczyny na początku wizyty.	80
C. Symbolika alkoholu przyniesionego przez swata	91
D. Formy wyrażania zgody na małżeństwo związane z wypiciem alkoholu	93
E. Poczęstunek podawany podczas swatów po "przepiciu" alkoholem	97
F. Formy odmowy zgody na małżeństwo związane z niewypiciem alkoholu	100
G. Inne formy odmowy	101
6. Przebieg swatów w przypadkach szczególnych	102
A. Swaty do kobiety ciężarnej	103
B. Swaty do panny z dzieckiem	107
7. „Targi” przedślubne i związane z tym odwiedziny rodziców panny w gospodarstwie kawalera („ogłędziny”)	108
A. Targi przedślubne organizowane przed ogłędzinami	108
B. Ogłędziny – informacje ogólne.	111
C. Nazwy gwarowe ogłędzin gospodarstwa kawalera	114
D. Chronologia zjawiska	116
E. Zasadniczy cel ogłędzin	117
F. Osoby uczestniczące w ogłędzinach	118
G. Poczęstunek podawany podczas ogłędzin	119
H. Zachowania i formuły odmowne podczas ogłędzin	122

Rozdział III – Zaręczyny

1. Informacje ogólne	129
A. Miejsce zaręczyn w obrzędowości weselnej (stan przed II wojną światową)	129
B. Miejsce zaręczyn w obrzędowości weselnej (stan zjawiska po II wojnie światowej).	134
C. Nakazy i zakazy związane z zawieraniem zaręczyn w określonych porach (dni tygodnia i miesiące).	139
2. Role osób biorących udział w zaręczynach	142
A. Rola swata podczas zaręczyn	147
B. Rola rodziców podczas zaręczyn	151
C. Rola starosty podczas zaręczyn	154
D. Rola marszałka podczas zaręczyn	157
E. Role innych uczestników podczas zaręczyn	158
F. Role osób obecnych na zaręczynach (stan w latach 70. XX wieku).	158
3. Wręczanie darów podczas zaręczynowego spotkania	159
A. Wręczanie przez kawalera pierścionka zaręczynowego	159
B. Obustronna wymiana pierścionków lub obrączek	165
C. Inne dary wręczane podczas zaręczyn lub tuż przed ślubem	167

4. Poczęstunek podawany podczas zaręczyn i zachowania symboliczne z nim związane	171
A. Poczęstunek podawany podczas zaręczyn	172
B. Zachowania symboliczne podczas poczęstunku organizowanego podczas zaręczyn	177
5. Zwyczaje i normy obowiązujące obie strony w okresie narzeczeństwa	180
A. Czynniki powodujące zerwanie okresu zaręczynowego	180
B. Konsekwencje zerwania umowy zaręczynowej (majątkowej)	186
C. Długość trwania okresu zaręczynowego	189

Rozdział IV – Zapraszanie gości weselnych

Wstęp	198
1. Osoby zapraszane na wesele; osoby odpowiedzialne za ustalenie wykazu zaproszonych, zwyczaj spraszania całej wsi	200
A. Osoby zapraszane.	200
B. Osoby ustalające wykaz zaproszonych	203
C. Zwyczaj zapraszania całej wsi	206
2. Terminy zapraszania oraz osoby zapraszające na wesele	210
A. Terminy zapraszania po raz pierwszy	210
B. Terminy zapraszania po raz drugi.	217
C. Terminy zapraszania po raz trzeci	222
D. Dzień tygodnia, w którym ma miejsce zaproszenie	224
E. Osoby zapraszające na wesele (po raz pierwszy)	228
a) panna młoda i pan młody sami (osobno)	230
b) panna młoda w towarzystwie drużby i pan młody w towarzystwie drużby (osobno)	231
c) panna młoda w towarzystwie drużki	238
d) pan młody w towarzystwie drużby	241
e) pan młody i panna młoda (razem).	242
f) rodzice młodych	247
g) państwo młodzi w towarzystwie rodziców	250
h) drużbowie, drużby oraz inne wybrane osoby	251
F. Osoby zapraszające na wesele (po raz kolejny)	257
a) panna młoda wraz z panem młodym.	257
b) drużba i/lub drużba	259
c) rodzice państwa młodych lub osoba z nimi spokrewniona	261
d) inni uczestnicy wesela.	264
3. Błogosławieństwo przekazywane pannie młodej i oracje wygłaszane przez osoby zapraszające	264
A. Błogosławieństwo	264
B. Oracje	268

C. Wierzenia i zachowania magiczne towarzyszące zapraszaniu gości weselnych	274
4. Poczęstunek organizowany dla osób zapraszających na wesele	275

Rozdział V – Dziewiczy i kawalerski wieczór

Wstęp	284
1. Zwyczaje towarzyszące spotkaniu	299
A. Ozdabianie sali weselnej i domu weselnego	304
B. Wypiekanie kołaczy weselnych	313
C. Wyplatanie wianka/wianków	324
D. Przygotowywanie różgi weselnej	341
E. Zachowania wierzeniowe praktykowane podczas wieczoru dziewiczego	350
F. Zachowania magiczne praktykowane podczas wieczoru dziewiczego	355
2. Zwyczaj organizowania kawalerskiego wieczoru	357
3. Zwyczaj organizowania przez narzeczonych wspólnego spotkania w wigilię wesela	364
4. Zwyczaj „polter abend”	371

Rozdział VI – Zawarcie małżeństwa cywilnego

Wstęp	378
1. Termin zawarcia ślubu cywilnego	379
2. Osoby uczestniczące w ceremonii zawierania ślubu cywilnego	384
A. Osoby wybierane na świadków	386
3. Zwyczaje i zachowania towarzyszące zawarciu ślubu cywilnego	389
A. Ubiór państwa młodych	389
B. Wymiana obrączek w czasie ślubu cywilnego	391
C. Wybór pojazdu	391
D. Zwyczaj organizowania przyjęcia po ślubie cywilnym	392
4. Wspólne mieszkanie państwa młodych po ślubie cywilnym	394
5. Zachowania zwyczajowe i zabiegi magiczne przed i po ślubie cywilnym	396
A. Pożegnanie i powitanie młodej pary	396
B. Wróżby	398
Summary	401
Aneks I. Mapa pomocnicza “Kolejność geograficzna podawania dokumentacji w pracy”	407
Aneks II. Kolejność geograficzna podawania dokumentacji w pracy	408
Spis map (w języku polskim i angielskim)	410
Bibliografia	415
Indeks nazw geograficznych	421